

Ганна Юріївна Чемерис
Микола Володимирович Кардашов

Деколоніальний підхід до протидії російській культурній експансії та привласненню української мистецької спадщини у вищій мистецькій освіті

УДК 37.014:7.008:316.72(477)
DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-4.7>

Ганна Юріївна Чемерис
доктор філософії у галузі педагогіки,
доцент,
завідувачка кафедри дизайну
Запорізького національного університету,
член Спілки дизайнерів України
ORCID: 0000-0003-3417-9910
Scopus: 57210104640
Researcher: V-3158-2017

Микола Володимирович Кардашов
аспірант, викладач кафедри дизайну
Запорізького національного університету,
член Спілки дизайнерів України
ORCID: 0000-0001-6369-3842

Стаття надійшла у редакцію: 30.09.2025
Стаття прийнята: 12.11.2025
Опубліковано: 22.12.2025

У статті розглянуто деколоніальний підхід як методологічну основу протидії російській культурній експансії та привласненню української мистецької спадщини у системі вищої мистецької освіти. У статті досліджено деколоніальний вимір протидії російській культурній експансії та наративам привласнення української мистецької спадщини. Автори підкреслюють, що проблема апропріації українських культурних надбань має давні історичні корені й тісно пов'язана з формуванням імперського канону, у межах якого українські митці та мистецькі школи систематично репрезентувалися як «російські». На сучасному етапі, в умовах війни, ці практики набувають нових форм: від спотвореної музейної політики до цифрових комунікацій, що створюють ризики подальшої маргіналізації української культури на глобальному рівні. Особливу увагу зосереджено на ключових поняттях «культурна експансія», «культурна апропріація» та «імперські наративи», які дають змогу пояснити механізми домінування, знецінення та викривленої інтерпретації історії і мистецтва. Деколоніальний підхід представлено як методологічно продуктивний інструмент аналізу, що дає змогу відновлювати автентичність спадщини, повертати українському мистецтву статус самостійного феномена світового культурного процесу, формувати критичну культурну свідомість і зміцнювати національну ідентичність. У роботі систематизовано наукові знання про застосування деколоніальних практик у гуманітарних дослідженнях, мистецькій освіті та культурній політиці; окреслено методи протидії імперським дискурсивним конструкціям через музейні експозиції, медійні наративи, мистецькі комунікації та культурну дипломатію. Окремий акцент зроблено на потенціалі цифрових платформ і візуальних стратегій як сучасних інструментів деколонізації, що дають змогу поширювати достовірну інформацію про українську спадщину у світовому інформаційному просторі. Запропонований підхід інтегрує культурологічний, мистецтвознавчий і комунікаційний аналіз, поєднує осмислення історичного досвіду з актуальними практиками художників і культурних інституцій, демонструє, як національне мистецтво може бути ресурсом інновацій і опору. У статті окреслено перспективи подальших наукових досліджень у сфері боротьби з культурною апропріацією, розвитку українського мистецького дискурсу, посилення культурної суб'єктності та інтеграції локальних традицій у глобальний контекст, що є особливо важливим у процесі відновлення справедливого місця української культури в європейському та світовому просторі.

Ключові слова: вища мистецька освіта, деколоніальні практики, мистецтво, культурна апропріація, національна ідентичність, культурна чутливість.

Постановка проблеми. Системне привласнення української мистецької спадщини російським культурним дискурсом зумовлює потребу впровадження деколоніального підходу у вищій мистецькій освіті, що становить предмет дослідження статті. Проблема привласнення української мистецької спадщини росією має тривалу історію, що бере початок з часів формування імперського культурного канону, у межах якого українські митці, стилі та здобутки послідовно репрезентувалися як «російські». Таке викривлення культурної ідентичності не лише спотворювало уявлення світової спільноти про джерела та розвиток українського мистецтва, але й закріплювало колоніальні наративи, які підривали можливість повноцінного утвердження української культурної суб'єктності.

Актуальність теми зумовлюється тим, що у сучасних умовах воєнної агресії росії проти України процеси культурної експансії набувають нових форм: від маніпуляцій у музейній політиці та міжнародних виставкових практиках до цифрових

медіакампаній, спрямованих на інтеграцію українських митців у «російський» контекст. Це створює ризики подальшої маргіналізації української культури на глобальному рівні та вимагає вироблення науково обґрунтованих механізмів протидії. Наукова проблема полягає у необхідності системного аналізу російських наративів привласнення мистецької спадщини України та вироблення деколоніальних стратегій їх подолання. Йдеться не лише про фактологічне відновлення історичної справедливості, але й про розроблення нових методологічних підходів у сфері культурології, мистецтвознавства та комунікацій, які дадуть змогу утвердити українське мистецтво як самостійну й повноцінну складову частину світового культурного процесу.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження проблеми культурної апропріації та деколоніального виміру мистецької спадщини поступово набувають актуальності в українському науковому дискурсі. Аналізуючи політико-правові й соціокультурні засади деколонізації, маємо виокремити роботи

низки науковців. Так, О. Формігей (2018) розглядає політико-правові засади декомунізації в Україні, висвітлюючи соціокультурні та політичні пріоритети нації в умовах глобалізації. Автор акцентує увагу на важливості юридичних і нормативних механізмів для підтримки національної ідентичності та культурного суверенітету, що створює базу для розуміння деколоніальних практик у мистецтві. І. Левченко (2022) та С. Громенко (2019) пропонують критичний аналіз деколонізації в українському контексті, порівнюючи її з процесами декомунізації та дерадянської. І. Левченко наголошує на тоталітарному характері російської культури та необхідності деколоніального переосмислення культурних практик, тоді як С. Громенко підкреслює суперечливість трактувань, зазначаючи, що демонтаж радянських символів і перейменування топонімів часто повторюють практики радянського режиму, тому актуальною є трансформація цих процесів у деколонізаційні стратегії.

Приділяючи увагу попередньому досвіду дослідження практик та інституційних проявів деколонізації в мистецтві, вартують уваги такі праці. М. Протас (2022) у своїй роботі акцентує увагу на важливості переосмислення деколоніальної ідентичності у сучасному українському мистецтві. Автор зазначає, що глобальна артпандеологія часто ігнорує архетипальні особливості національних традицій, спричиняючи деградацію локальних культурних практик. Деколоніальний підхід пропонує протидію регресивним парадигмам і сприяє розвитку національної культурної різноманітності. І. Коваль (2025) розглядає мистецькі практики школи Михайла Бойчука та їх переосмислення сучасними українськими художниками у деколоніальному дискурсі. Проаналізовано і співпрацю бойчуків з більшовиками, і сучасні виставкові проекти (наприклад, «Бойчукізм. Проект «великого стилю»»), які спрямовані на відновлення національної ідентичності та очищення культурної спадщини від імперських наративів. Одноосібне дослідження Л. Левченко (Levchenko, 2025) та дослідження у співавторстві з С. Демчук (Demchuk & Levchenko, 2024) представляє розгляд деколонізаційних практик в українській історії мистецтва, зокрема вплив колоніальної політики російської імперії та СРСР на формування наративів українського мистецтва та розвиток «mystetvotvornavstvo». Автори підкреслюють, що горизонтальна і деколоніальна історія мистецтва потребує подолання колоніальних інструментів знання для повноцінного відновлення української академічної традиції. У роботі С. Бедарієвої (Biedarieva, 2024) висвітлено постколоніальне минуле українського мистецтва та перспективи деколоніального майбутнього. Підкреслюється, що революційні та воєнні події 2014–2024 рр. стали каталізатором розвитку українських художніх практик, спрямованих на опір колоніальним наративам.

Аналізуючи досвід досліджень когнітивно-теоретичних аспектів художньої рефлексії, маємо виокремити роботи таких науковців, як М. Протас, Н. Булавина та І. Ісиченко (2023), які аналізують роль художників у визвольній війні, показуючи, як мистецтво стало потужним інструментом опору російській експансії. Автори підкреслюють значення духовно-естетичної когніції та національної самоідентифікації для формування ефективного деколоніального культурного дискурсу та науковців Х. Матурани і В. Поерксена (Maturana & Poerksen, 2004), які пропонують теоретичну рамку для розуміння когнітивних процесів у мистецтві та культурі, що може бути застосована для аналізу деколоніальних практик, зокрема у контексті осмислення національної ідентичності через художню діяльність.

Цей масив джерел формує комплексне розуміння механізмів культурної експансії та стратегій опору, що лягає в основу сучасних українських деколоніальних практик у мистецтві. Однак, попри наявні напрацювання, проблема системного аналізу російських наративів привласнення української мистецької спадщини залишається недостатньо вивченою. Більшість досліджень або зосереджується на окремих аспектах культурної політики, або розглядає мистецькі практики поза деколоніальним контекстом. Це зумовлює потребу в комплексному підході, що поєднує культурологічний, мистецтвознавчий та комунікаційний аналіз.

Мета статті полягає у комплексному аналізі феномена привласнення росією української мистецької спадщини крізь призму деколоніального дискурсу, з'ясуванні його впливу на формування національної ідентичності та окресленні можливостей культурного опору шляхом актуалізації власних мистецьких кодів. Для досягнення цієї мети передбачено розв'язання таких задач: розкрити механізми російських наративів привласнення української культурної спадщини; окреслити значення мистецьких комунікацій у формуванні деколоніального наративу; проаналізувати практики протидії культурній апропріації в мистецтві, освіті та медійному просторі; визначити перспективи застосування деколоніального підходу як ресурсу культурних та дизайнерських інновацій.

Методологія дослідження. Деколоніальний підхід виступає ефективним інструментом аналізу мистецької спадщини, оскільки він дає змогу не лише викривати механізми культурного домінування, але й відновлювати голоси та смисли, маргіналізовані імперською традицією. Деколоніальність пропонує критичну оптику, яка поєднує аналіз історичних обставин, художніх практик і комунікаційних стратегій з виробленням нових моделей репрезентації української культури у світовому контексті. Дискурсивний аналіз застосовується для виявлення мовних та семіотичних стратегій,

через які відтворюються або трансформуються імперські наративи. Порівняльний культурологічний підхід дає змогу зіставити український досвід з практиками інших постколоніальних культур, що зіткнулися з подібними викликами привласнення.

Результати та їх обговорення. У центрі дослідження перебувають ключові поняття, що дають змогу описати й пояснити механізми привласнення української мистецької спадщини росією та ширший контекст колоніальної політики у сфері культури. Поняття «культурна експансія» (Kardashov, Chemerys, & Kardashov, 2022) трактується як багаторівнева стратегія поширення й нав'язування однією державою чи спільнотою власних культурних кодів, смислів і моделей ідентичності іншим народам. Вона реалізується не лише через прямий адміністративний чи політичний тиск, але й через систему освіти, науковий дискурс, музейні практики, мистецькі виставки та масмедіа. У цьому сенсі культурна експансія є формою «м'якої сили», яка створює ілюзію природності чужого домінування в символічному та мистецькому просторах.

Не менш важливим є поняття «культурна апропріація» (Рашевська, 2025), що визначається як процес запозичення або присвоєння елементів чужої культури без визнання їхнього справжнього походження та автентичного змісту. Щодо України це виявляється у систематичному приписуванні здобутків українських митців російській культурі, викривленні або замовчуванні українського походження творів, спотворенні біографій авторів. Яскравим прикладом є випадки, коли світові мистецькі центри презентували творчість українських художників під маркою «російського мистецтва», що призводило до витіснення української ідентичності з міжнародного культурного простору. Культурна апропріація у такому вигляді несе подвійний ризик: з одного боку, вона позбавляє народ права на власну культурну спадщину, з іншого – формує викривлені уявлення у світовій спільноті щодо справжнього джерела творчих практик.

Поняття «імперські наративи» (Chemerys, 2024) охоплює систему ідеологічних конструктів, які виправдовують та легітимізують культурну експансію. Вони функціонують у вигляді історичних міфів, уявлень про «єдину культуру», концептів «старшого брата» або «спільної спадщини», що нав'язуються як норма. Імперські наративи активно використовують інструменти маніпуляції: від цензури та перекидання фактів до репрезентації українських художніх феноменів як «регіональних варіацій російської культури». Внаслідок цього формується викривлений образ історії, мистецтва та національної ідентичності, де українське постає як другорядне чи «недостатньо самостійне».

Таким чином, три окреслені поняття створюють аналітичну рамку для осмислення складних процесів культурного домінування та привласнення, що

впродовж століть формували дисбаланс у репрезентації української мистецької спадщини. Саме через їх розкриття можна виявити глибинні механізми культурного тиску та обґрунтувати потребу в деколоніальному підході до дослідження мистецтва.

Досліджуючи російські практики привласнення української мистецької спадщини, які мають глибоке історичне коріння і проявляються як у минулому, так і в сучасних культурних практиках, бачимо, що це свідчить про систематичну політику асиміляції, у межах якої українські митці, стилі та художні традиції приписувалися «російській культурі». У результаті формувалася хибна картина, за якою культурні досягнення українців нівелювалися або трактувалися як «регіональний внесок» у російську традицію. Подібна практика стосувалася також народних промислів і художніх стилів, які часто описувалися як частина «єдиного російського культурного простору». Механізми конструювання імперських наративів особливо чітко простежуються у музейних, освітніх та медійних практиках. У музейних каталогах, виставкових проєктах та міжнародних презентаціях твори українських художників послідовно включалися до «російських» збірань. В освітньому дискурсі – від шкільних програм до університетських курсів – поширювалася теза про «спільну історію» та «єдину культурну спадщину», що знецінювало українську самобутність. Медійний простір, особливо у XX столітті, активно підтримував цю ідеологічну конструкцію, закріплюючи у свідомості аудиторії російський образ українського мистецтва як «провінційного» або «другорядного». Сучасні приклади демонструють, що ця практика не залишилася у минулому. Попри міжнародне визнання України як незалежної держави, світові інституції й надалі часто репрезентують українських митців як «російських». Маніпуляції з культурними символами проявляються також у присвоєнні образів та мотивів української народної культури, які росія використовує у власних культурних наративах, стираючи будь-які згадки про їхнє українське походження. Таким чином, триває процес переформатування культурної пам'яті та витіснення української спадщини на периферію глобального культурного дискурсу. Загалом систематичність і багатовимірність російських практик привласнення свідчать про їхню цілеспрямованість і стратегічний характер. Вони не лише позбавляють українське мистецтво належного місця у світовій історії культури, але й слугують інструментом підтримки імперських ідеологем, що досі визначають культурну політику росії.

В умовах тривалого процесу культурного привласнення українська мистецька спільнота розробляє різні стратегії опору та відновлення автентичності власної спадщини (Рашевська, 2025).

Однією з ключових форм є переосмислення мистецької спадщини в українському науковому та освітньому дискурсі. Це передбачає актуалізацію історико-культурних досліджень, критичне осмислення раніше сформованих імперських наративів і створення академічних матеріалів, які підкреслюють національну самобутність творів і авторів. У навчальні програми мистецьких та гуманітарних закладів дедалі частіше включаються курси, присвячені українському авангарду, народним традиціям і сучасним художнім практикам, що дає змогу студентам формувати власне розуміння культурного спадку без зовнішніх спотворень. Важливу роль у відновленні автентичності відіграють культурна дипломатія, виставкові практики та музейна політика. Міжнародні виставки українських художників, реновація музейних колекцій, присвячених українському мистецтву, а також створення спеціальних проєктів у рамках культурних центрів за кордоном допомагають поширювати правдиву інформацію про українську спадщину та протидіяти імперським наративам. Культурна дипломатія формує платформу для інтеграції українського мистецтва у глобальний контекст, водночас підкреслюючи його унікальність і самобутність.

Медіа та мистецькі комунікації також стають ефективним інструментом деколонізації (Kardashov, Chemerys, & Kardashov, 2022; Пушонков, 2022). Цифрові платформи, соціальні мережі, онлайн-музеї та медіапроєкти дають змогу поширювати інформацію про українське мистецтво, демонструвати його справжнє походження та вплив, а також залучати аудиторію до критичного аналізу маніпулятивних наративів. Візуальні комунікації, мультимедійні виставки та документальні проєкти сприяють формуванню колективної свідомості, орієнтованої на збереження і популяризацію автентичної української культурної спадщини (Chemerys, 2024). Приклади актуальних мистецьких проєктів, які протидіють російським наративам, включають реконструкцію історичних експозицій українського авангарду, інтерактивні виставки народного мистецтва, освітні платформи для молодих дизайнерів і художників, а також онлайн-архіви, що документують українські традиції та сучасні мистецькі практики. Ці ініціативи не лише відновлюють культурну пам'ять, але й створюють нові форми взаємодії між митцями, науковцями та громадськістю, зміцнюючи національну ідентичність і протидіючи спробам її спотворення.

Деколоніальний підхід у гуманітарних науках пропонує нові перспективи для дослідження мистецької спадщини, зокрема через переосмислення усталених методологій, критичну рефлексію над історичними наративами та виявлення прихованих структур влади у культурних практиках (Рашевська, 2025). У контексті українського мистецтва це означає необхідність відмови від імперських ідеологем,

що раніше домінували у дослідженні та інтерпретації творів, і відкриття простору для самобутніх українських концептів і смислів. Деколоніальність змінює інтерпретацію національної спадщини у глобальному контексті, адже вона дає змогу розглядати українське мистецтво не як «периферію» чи «регіональну варіацію» чужих культур, а як повноцінного учасника світових художніх процесів. Такий підхід підкреслює унікальні історичні й культурні контексти створення творів, відкриває діалог між локальним і глобальним та сприяє справедливому включенню українського мистецтва у міжнародні культурні наративи (Чемерис, et al., 2025). Крім аналітичного потенціалу, деколоніальний підхід має велике практичне значення для мистецької освіти та творчої практики. Він стимулює впровадження інноваційних методів навчання, які орієнтовані на критичне мислення, мультикультурну компетентність та творче переосмислення культурних кодів. Студенти та практикуючі митці отримують можливість працювати з українською спадщиною як з джерелом інноваційних ідей, створюючи нові форми мистецького висловлювання та інструменти для відновлення ідентичності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що деколоніальний підхід є необхідною та методологічно обґрунтованою стратегією протидії російській культурній експансії у сфері вищої мистецької освіти. У представленому дослідженні окреслено системні механізми привласнення української мистецької спадщини росією та показано, як вони реалізуються через історичні практики, освітні, музейні та медійні наративи. Аналіз засвідчив, що процес культурного привласнення не обмежується минулим, а продовжує активно впливати на сучасне сприйняття українського мистецтва у глобальному культурному дискурсі. Стратегії опору, представлені у статті, включають переосмислення наукового та освітнього дискурсу, розвиток культурної дипломатії, музейних та виставкових практик, а також активне використання медіа та мистецьких комунікацій для деколонізації культурної спадщини. Ці підходи дають змогу відновлювати автентичність української мистецької традиції, зміцнювати національну ідентичність і створювати умови для критичного сприйняття глобальної культурної пам'яті. Деколоніальний підхід виступає потужним аналітичним і практичним інструментом, що не лише дає змогу виявляти приховані імперські наративи, але й стимулює інновації у мистецькій освіті та творчій практиці. Його застосування сприяє переосмисленню української спадщини як активного учасника світових культурних процесів і відкриває нові можливості для інтеграції локальних традицій у глобальний художній контекст. Таким чином, деколоніальний підхід постає

ключовою методологічною парадигмою формування національно орієнтованої вищої мистецької освіти в умовах подолання наслідків культурної колоніальності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні міждисциплінарного аналізу, вивченні сучасних мистецьких практик, що протидіють імперським наративам, а також у створенні освітніх та просвітницьких програм, спрямованих на формування критичної медіаграмотності та усвідомленого культурного споживання.

Робота виконана в рамках НДР «Соціально-комунікаційні механізми дискурсу деколонізації в умовах війни: український та глобальний контексти» (0124U000753).

ЛІТЕРАТУРА

1. Biedarieva, S. (2024) Postcolonial past to decolonial future: Ukrainian art in the ages of revolution and war (2014–2024). *Art in Ukraine between identity construction and anti-colonial resistance*. Routledge. 166–182.
2. Chemerys, H. (2024) Information technologies in the formation of visual narratives, commemoration of war and graphic representation of national identity. *Українські студії в європейському контексті*, 9, 338–345. <https://doi.org/10.31110/2710-3730/2024-9>.
3. Demchuk, S., & Levchenko, I. (2024) Decolonizing Ukrainian art history. *Nationalities Papers*. 1–25. <https://doi.org/10.1017/nps.2024.58>.
4. Kardashov, V., Chemerys, H., Kardashov, M. (2022) Ethnocultural trends in the development of design education in Ukraine European integration process. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 1. 117–122. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.22>.
5. Levchenko, I. (2025) Rethinking (post-)Soviet landscape through decolonial art practices, 2014–2022. *Art in Ukraine between identity construction and anti-colonial resistance*. Routledge. 131–148. <https://doi.org/2010.4324/9781003459873-12>.
6. Maturana, H.R., Poerksen, B. (2004) From being to doing: The origins of the biology of cognition (W.K. Koeck & A.R. Koeck, Trans.). Carl-Auer.
7. Громенко, С. (2019, грудень 11) Декомунізація. Дерадіанізація? Деколонізація! *Локальна історія*. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/dekomunizatsiia-deradianizatsiia-dekolonizatsiia>.
8. Коваль, І. (2025) Пропагандистські твори школи бойчукістів в українських мистецьких деколоніальних практиках. *Старожитності Лукомор'я*. 1 (28). 245–259. <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.1.325>.
9. Левченко, І. (2022, березень 17) Деколонізація і сила відсутності, або Чому вся російська культура є тоталітарною. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/culture/2022/03/17/509914_dekolonizatsiya_i_sila_vidsutnosti.html.
10. Протас, М. (2022) Деколоніальний дискурс та global public art в українських реаліях. *Сучасне мистецтво* 18. 43–64. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269660>.

11. Протас, М., Булавіна, Н., & Ісиченко, І. (2023) Українське мистецтво в контексті визвольної війни. *Мистецтвознавство України*. 23. 9–32.

12. Пушонков, О. (2022) Досвід образотворення та ідентичність у викликах трансмедійності. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 44. 105–115.

13. Рашевська, А. (2025) Формування національно-патріотичної компетентності майбутніх дизайнерів в процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти: дис. ... д-ра філософії; Запорізький національний університет.

14. Формігей, О. (2018) Політико-правова база деколонізації історичної пам'яті України. *Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації*. 465–468.

15. Чемерис, Г. (2021) Етнічний та національний аспект у цифровій ілюстрації в освітній практиці майбутніх дизайнерів. *Методологічні та практичні проблеми професійної підготовки акторів і дизайнерів: мат. V наук.-метод. семінару*. Запорізький національний університет. 15–17.

16. Чемерис, Г., Рашевська, А., Гресик, І. (2025) Деколоніальні практики як виклик мистецьких комунікацій в сучасній дизайн-освіті. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 9 (17). С. 413–427. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)-413-425](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-413-425).

REFERENCES

1. Biedarieva, S. (2024) Postcolonial past to decolonial future: Ukrainian art in the ages of revolution and war (2014–2024). *Art in Ukraine between identity construction and anti-colonial resistance*. Routledge. 166–182.
2. Chemerys, H. (2024) Information technologies in the formation of visual narratives, commemoration of war and graphic representation of national identity. *Ukrainian studies in the European Context*, (9), 338–345. <https://doi.org/10.31110/2710-3730/2024-9>.
3. Demchuk, S., Levchenko, I. (2024) Decolonizing Ukrainian art history. *Nationalities Papers*, 1–25. <https://doi.org/10.1017/nps.2024.58>.
4. Kardashov, V., Chemerys, H., Kardashov, M. (2022) Ethnocultural trends in the development of design education in Ukraine European integration process. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. Dragomanova. Seriya 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektivy*. Spetsvypusk [Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Perspectives. Special Issue], 1, 117–122. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.22>.
5. Levchenko, I. (2025) Rethinking (post-)Soviet landscape through decolonial art practices, 2014–2022. *Art in Ukraine between identity construction and anti-colonial resistance* (pp. 131–148). Routledge. <https://doi.org/2010.4324/9781003459873-12>.
6. Maturana, H., & Poerksen, B. (2004). From being to doing: The origins of the biology of cognition (W. K. Koeck & A. R. Koeck, Trans.). Carl-Auer.
7. Hromenko, S. (2019, December 11) Dekomunizatsiia. Deradianizatsiia? Dekolonizatsiia! [Decommunization. Derussification? Decolonization!].

Lokalna istoriia – Local History. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statii/dekomunizatsiia-deradianizatsiia-dekolonizatsiia>.

8. Koval, I. (2025) Propahandystski tvory shkoly boichukistiv v ukrainskykh mystetskykh dekolonialnykh praktykakh [Propagandistic works of the Boichukist school in Ukrainian artistic decolonial practices]. *Starozhytnosti Lukomoria – Antiquities of Lukomorya*, 1 (28), 245–259. <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.1.325> [in Ukrainian].

9. Levchenko, I. (2022, March 17) Dekolonizatsiia i syła vidsutnosti, abo Chomu vsia rosiiska kultura ye totalitarnoiu [Decolonization and the power of absence, or why all Russian culture is totalitarian]. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/culture/2022/03/17/509914-dekolonizatsiia_i_syła_vidsutnosti.html [in Ukrainian].

10. Protas, M. (2022) Dekolonialnyi dyskurs ta global public art v ukrainskykh realiakh [Decolonial discourse and global public art in Ukrainian realities]. *Suchasne mystetstvo – Contemporary Art: Collection of Scientific Papers*, (18), 43–64. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269660> [in Ukrainian].

11. Protas, M., Bulavina, N., & Isychenko, I. (2023) *Ukrainske mystetstvo v konteksti vyzvolnoi viiny* [Ukrainian art in the context of the war of liberation]. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy – Art Studies of Ukraine*, (23), 9–32 [in Ukrainian].

12. Pushonkov, O. (2022) Dosvid obrazotvorennia ta identychnistu vykykakh transmediinosti [Experience of visual creation and identity in the challenges of transmediality]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politoh. studii – Bulletin of Lviv University. Series Philosophical and Political Studies*, (44), 105–115 [in Ukrainian].

13. Rashevskaya, A. (2025). Formuvannia natsionalno-patriotychnoi kompetentnosti maibutnykh dyzaineriv v protsesi profesiinoi pidhotovky v zakladakh vyshchoi osvity [Formation of national-patriotic competence of future designers in the process of professional training in higher education institutions] (PhD dissertation). Zaporizhzhia National University [in Ukrainian].

14. Formihe, O. (2018) Polityko-pravova baza dekomunizatsii istorychnoi pamiaty Ukrainy [Political and legal basis of decommunization of historical memory of Ukraine]. *Sotsiokulturni ta politychni priorytety ukrainskoi natsii v umovakh hlobalizatsii* [Socio-cultural and political priorities of the Ukrainian nation in the context of globalization] (pp. 465–468) [in Ukrainian].

15. Chemerys, H. (2021) Etnichni ta natsionalnyi aspekt u tsyfrovii iliustratsii v osvittii praktytsi maibutnykh dyzaineriv [Ethnic and national aspect in digital illustration in the educational practice of future designers]. *Metodolohichni ta praktychni problemy profesiinoi pidhotovky aktoriv i dyzaineriv: materialy V naukovo-metodychnoho seminaru* [Methodological and practical problems of professional training of actors and designers: Proceedings of the 5th Scientific-Methodological Seminar]. Zaporizhzhia National University. 15–17 [in Ukrainian].

16. Chemerys, H., Rashevskaya, A., & Gresyk, I. (2025). Dekolonialni praktyky yak vykyk mystetskykh komunikatsii v suchasni dyzain-osviti [Decolonial practices as a challenge to artistic communications in contemporary design education]. *Society and National Interests*, 9 (17), 413–427. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)-413-425](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-413-425) [in Ukrainian].

Decolonial approach to countering Russian cultural expansion and the appropriation of Ukrainian artistic heritage in higher art education

Hanna Yuriivna Chemerys
PhD in Education, Associate Professor,
Head of the Department of Design
Zaporizhzhia National University,
Member of the Union of Designers
ORCID: 0000-0003-3417-9910
Scopus: 57210104640
Researcher: V-3158-2017

Mykola Volodymyrovych Kardashov
Postgraduate Student, Lecturer at the
Department of Design
Zaporizhzhia National University
Member of the Union of Designers
ORCID: 0000-0001-6369-3842

The article examines the decolonial approach as a methodological basis for countering Russian cultural expansion and appropriation of Ukrainian artistic heritage in the system of higher art education. The article examines the decolonial dimension of countering Russian cultural expansion and narratives of appropriation of Ukrainian artistic heritage. The authors emphasize that the problem of appropriation of Ukrainian cultural achievements has deep historical roots and is closely linked to the formation of the imperial canon, within which Ukrainian artists and art schools were systematically represented as “Russian”. At the present stage, in the context of war, these practices are taking on new forms – from distorted museum policies to digital communications, creating risks of further marginalization of Ukrainian culture at the global level. Particular attention is focused on the key concepts of “cultural expansion”, “cultural appropriation” and “imperial narratives”, which help explain the mechanisms of domination, devaluation, and distorted interpretation of history and art. The decolonial approach is presented as a methodologically productive tool for analysis, which makes it possible to restore the authenticity of heritage, return Ukrainian art to its status as an independent phenomenon of the global cultural process, form critical cultural consciousness, and strengthen national identity. The work systematizes scientific knowledge about the application of decolonial practices in the humanities, art education, and cultural policy, and outlines methods of countering imperial discursive constructions through museum exhibitions, media narratives, artistic communications, and cultural diplomacy. Particular emphasis is placed on the potential of digital platforms and visual strategies as modern tools of decolonization that allow for the dissemination of reliable information about Ukrainian heritage in the global information space. The proposed approach integrates cultural, art, and communication analysis, combines an understanding of historical experience with the current practices of artists and cultural institutions, and demonstrates how national art can be a resource for innovation and resistance. The article outlines prospects for further research in the field of combating cultural appropriation, developing Ukrainian artistic discourse, strengthening cultural subjectivity, and integrating local traditions into the global context, which is particularly important in the process of restoring the rightful place of Ukrainian culture in the European and global space.

Keywords: higher art education, decolonial practices, art, cultural appropriation, national identity, cultural sensitivity.